

Polner Zoltán — ahogy az a fenti példából is látható — a magnószalagról a gyűjtési területre jellemző nyelvjárásiasság alapján írta le a szöveget. Ebben azonban nem következetes. Az ilyen történetekben igen gyakori azt *mondja* formula népies írásmódban hol *aszongya*, hol pedig *aszondja*. Ha következetesen a kiejtés szerinti módon írná, akkor az első forma lenne a helyes — mindenütt. Jó gyűjtőhöz illően közli az adatközlők nevét, születési évét, lakóhelyét. Ám a 13—17. oldalon található névsor igen szerencsétlenül van tördelve: a születési év után kötőjellel szerepel a gyűjtés éve, hónapja, napja — éppen úgy, ahogy a halál évét szoktuk jelölni. Nekem is csak a tizedik név után vált furcsává, hogy a legkülönbözőbb időben született emberek miért „haláloztak el” ennyire egy időszakban. Mindez azonban inkább szerkesztési, tördelési kérdés. A Csongrád Megyei Könyvtári Füzetek sorozata Polner Zoltán gyűjteményével fontos folklórisztikai kötettel gyarapodott! (Szeged, 1987.)

BALÁZS GÉZA

A CSÖND ÁRNYÉKA

„Vidéki költő” — a fővárosból nézve ez hovatovább önmagában is minősítő meghatározás lesz, ami kulturális életünk végzetes centralizmusának fölöttébb riasztó megnyilvánulása. Ha csak arra gondolunk, hogy azelőtt egy-egy Babits, Juhász Gyula, József Attila, Radnóti lehetett „szegedi” költő — nem is szólva az olyan, annakidején (tehát korukban) náluk jóval ismertebb és népszerűbb írkokról, mint Pósa Lajos — nos, akkor láthatjuk, hogy mit veszített kultúránk hajdani területi tagolásából. Hiszen nemcsak Szegedről van szó, hanem Debrecenről, Nagyváradról, még a két háború között is(!) Kolozsvárról, és így tovább, amely mind Pesttel fölérő kulturális centrum volt. A mai szörnyű központosítás persze a politika — éppoly káros — centralizmusának lett a következménye, s az, hogy máig oly jelentős költők is élnek vidéken, mint Csorba, Simonyi vagy Takáts — az inkább szabályt erősítő kivétel (nem is szólva arról, hogy ezek az *elismert* nagyságok, sajnos, az idők közé tartoznak).

Ilyen körülmények között tiszta öröm kézbe venni egy-egy olyan verskötetet, amely a *genius loci* hordozója; mégpedig úgy, hogy a vidéki létben is a java fővárossal egyenrangúan korszerű, és népi, s épp ebben (kelet-közép-)európai. *Polner Zoltán* kis kötetében ez a sokféleség, sokszínűség, szintetizáló hajlam és megvalósult költői törekvés a vonzó. Egyrészt tovább viszi azt a Sinkával kezdett és Nagy Lászlónál, Csoórinál csúcsra ért népiséget, amely tán kevésbé egyéni, megdöbbentő (mondhatni extravagáns), mint a Juhász Ferenc költészete, viszont hűségesebben hordozza a hagyományt, ugyanakkor magáévá teszi a mágikus népiség García Lorcaéhoz hasonló, ősi és modern valóság felettségét és mélylélektanát — amely nálunk, mondanom sem kell, a ráolvasások, népmese, népballada „szürrealizmusa”. Polner tehát megtanulja, tovább viszi ezt, mégpedig nemcsak egyes lírai versekben, hanem egy nagyobb ciklusban is, amely egyébként sajátos módon a szegedi folklórnak egy személyhez kapcsolódó, majd kétszáz éves termékét idézi fel, s formálja huszadik századi, nemcsak aktualizáló, hanem éppenséggel apokaliptikus látomássá. A *Teknyőkaparó legendája* ez: zeneszövegnek íródott, de önmagában (is?) megáll — a zeneművet (kantátát?) nem ismervén, csak erre lehetünk tekintettel, de ez így épp elég. Magáért szól a hatalmas költői körkép, amelyből talán elengednénk a nyilván zenei kifejezés megkövetelte kórusbetétek néhány magyarázó szavát, mely nélkül a mű éppúgy érthető, s ugyanakkor (még) költőibb lenne, („Televízió!” ... „Gáz- és villanyrezsó!”) — de valljuk meg, ez az *olvasók* jó része számára is megkönnyíti a mű befogadását.

Ez, amit költői tekintetben kétélűnek érzek, rámutat Polner költészetének sajátos erényére is (s tán ez is a „vidékiség” folyamánya?), miszerint nem szakad el a már elért (jó) olvasói szinttől, nem lesz öncélúan homályos, álomszerű, kusza,

„szürrealisztikus”, nem modernkedik. Ugyanakkor, a népi szürrealizmus mellett birtokában van a mai költői kifejezés másik fontos eszközének: az ironikusan ábrázolt értelmiségi szemléletnek, amit groteszk prózaversekben vagy éppenséggel bökversekben jelenít meg. Itt viszont a vidékiség erénye visszájára fordul abban, hogy helyi személyiségek magatartását-szerepjátzását ábrázolja, ami a szegedi olvasó számára hallatlanul mulatságos lehet ugyan, de aki a szereplőket nem ismeri, csak mint félig-meddig megfejtetlen képletekként kezelheti őket, bár e versek „modell”-jellege sem megvetendő.

Szóval, sok minden van itt együtt: a leszűkebb helyi „bohém” kisvilágtól a föl-fölbukkanó paraszti létre való megannyi reflektáláson át az emberiség végső kérdéseigi, és Polner mindezt izlésesen, költői Kraftausdruckok, mondjuk ki: erőltetett korszerűsködés nélkül, az egyszerűséget is vállalva emeli valóban költői szférába. Ez az egyszerűség korántsem provincializmus, nem is Erdélyi — vagy akár Váci — féle valós, mára mégis szimplának tetsző népiség, hanem kiküzdött költői világ, amely úgy a költő — és kisebb közössége — sajátja, hogy általános aspektusa is lehet. Íme költészetünk végzetes centralizmusának feloldása! Polner persze nincs egyedül effajta törekvéseiben, de ez a „vidéken” megvalósuló mai magyar korszerűség még korántsem tekinthető különben rangos költészetünk egyik fővonalának. Bár azzá lenne, éspedig nemcsak „Szögedében”! (*Magvető*)

KRISTÓ NAGY ISTVÁN

Vissza az útelágazáshoz!

KÖNYVEK BUHARINRÓL ÉS SZTÁLINRÓL

Manapság az ember nem mehet el egy könyvesbolt vagy újságos stand mellett anélkül, hogy fel ne fedezze egy frissen megjelent írást a szocializmus sztálini vagy Rákosi-féle eltorzításáról. A konjunktúrát jó üzleti érzékkel meglovagoló „leleplező”, eddig nem látott „dokumentumokra” támaszkodó, sajnos, több esetben felelőtlenül felszínes kiadványok mellett szerencsére napvilágot láttak igazán értékes írások is. Ezek közül ehelyütt háromra szeretném felhívni a figyelmet: *Béládi László és Krausz Tamás: „Sztálin. Történelmi vázlat”* (Láng Kiadó, 1988.); *Kun Miklós: „Buharin”* (Szabad Tér Kiadó, 1988.); valamint a „*Demokrácia, cézárizmus, szocializmus*” című kötetre *Krausz Tamás és Béládi László* szerkesztésében (ELTE ÁJTK Politikatudományi Tanszékcsoport, 1988.).

Mindhárom könyv közös jellemzője, hogy szerzőik hosszú évek óta foglalkoznak tudományos kutatóként és egyetemi oktatóként a Szovjetunió történelmével, a kérdéskör legavatottabb szakemberei között tarthatjuk számon őket. Korábbi munkáik még azokban a korántsem rég letűnt években jelentek meg, amikor erről a témáról írni — feltéve persze, ha a szerző hű akart lenni a feltárt tényekhez — nem tartozott a hálás feladatok közé. Bizonyos „kényes” kérdéseket feszegető írásokhoz pedig egyszerűen nem lehetett kiadót találni, természetesen nem azért, mintha tartani kellett volna a kereslet hiányától. Azért lassan megtört a jég. Nyilvánvalóvá vált — és ez ma már szerencsére kezd közhellyé válni —, hogy a szocializmus sztálini modelljének egész Kelet-Európában tapasztalható válságából csak a lejátszódott gazdasági, társadalmi és politikai folyamatok gondos elemzése révén lehet kiutat találni. Vissza kell menni az útelágazásig, hogy lássuk a buktatókat, ahol utat tévesztettünk. Hiszen voltak alternatívák és — mint az a húszas évek szovjetunióbeli vitáinak tanulmányozásából kitűnik — a legkiválóbb teoretikusok már akkor feltették azoknak a kérdéseknek a jelentős részét, amelyekkel mi most küzdünk. Az 1918-as, 21-es, vagy 28-as válaszok természetesen nem használhatók fel egy az egyben ma, 1989-ben. Az akkori viták tanulságai azonban se-